

KAPANIŞ OTURUMU KONUŞMALARI

HALUK SELVİ

Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumunun kapanış oturumuna hoş geldiniz.

24 Mart Cuma günü öğleden sonra Çoban Mustafa Paşa'nın türbesi başında bir açılışla başlayan programımız 33 oturumda 6 farklı salonda 140 tebliğle tamamlanmış bulunuyor. Tabi ki sempozyum düzenleme kurulu olarak yola çıktığımızda dördüncü sempozyumumuz için titiz davranma kararı almıştık. Zira daha önce yapılmış olan sempozyumlarda aynı konuların tekrar etmesi ihtimali oldukça yüksekti. Ve bu titiz davranışın sonunda yaklaşık olarak Çoban Mustafa Paşa üzerine 20 tebliğ sunuldu. Çoban Mustafa Paşa'nın bu kadar geniş bir alanda ele alınabileceğini ve onunla ilgili bu kadar farklı kaynakların bulunduğunu aslında biz yola çıkarken çok fazla idrak edebilmiş değildik. Ama bizim tarihimizin derinliklerine inildikçe ne kadar fazla miktarda ele alınması gereken konu olduğunu, araştırılması gereken konu olduğunu Çoban Mustafa Paşa ve eserleri üzerinden gayet açık ve net bir şekilde anlamış oluyoruz. Ve geldiğimiz noktada isabetli bir seçim yapmış olduğumuzu da görüyoruz. Kurucu beylerin izinden yola çıkmıştık. Akça Koca, Kara Mürsel, Gazi Süleyman Paşa ve nihai olarak da Çoban Mustafa Paşa üzerinde dördüncü sempozyumumuzu tamamlamış oluyoruz.

Düzenleme kurulu olarak yola çıktığımızda "Acaba ikincisini yapabilir miyiz?" sorusunu taşıyorduk. Açık ve net olarak bunu ifade etmek istiyorum. Ama Kocaeli tarihinin derinliklerine inildikçe Kuzeybatı Anadolu'nun tarihî derinliklerine inildikçe 4000 yıllık tarihî hadiseler, siyasî, iktisadî gelişmeler bizim bugün geldiğimiz noktada hiç ummadığımız bir neticeye ulaştırdı. Ve gerçekten bizi mutlu edici olan hadise ise düzenleme kurulu olarak konuların ancak %10'nun bu sempozyumda mükerrer olmuş olmasıdır. 300 müracaattan 150 tebliğle indirebildik. Ve bunlardan şüphesiz ki tekrar olmaması imkansız bilgiler içerisinde ve %10'luk bir payımız vardı bu hedefi de gerçekleştirmiş olduk. Bunun mutluluğunu da aynı zamanda yaşıyoruz.

Sunulan tebliğler içerisinde 10 tebliğ bizim Yeni Çağ dönemiyle ilgiliydi. Tebliğlerin çoğunluğu 19. ve 20. yüzyıl üzerineydi. İnşaat tarihi alanından, sanat tarihi alanından sunulan değerli tebliğler vardı. Her şeyden önce ben akademisyen arkadaşlarımıza ve hocalarımıza sempozyumumuza göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür etmek istiyorum.

Değerli katkılarınız, emekleriniz olmasaydı bizim bu sempozyum serisinin dördüncüsü gerçekleştirilmemiz mümkün değildi. Bu yüzden hassaten bütün katılımcılara tebliğ sunan ve sunmayan katılımcılara, görüşlerini bize iletenlere, eleştirel yaklaşanlara teşekkür ediyoruz.

Ben buradan sözü Maria Ivanics Hanım'a bırakmak istiyorum. Kendisi Macaristan Szeged Üniversitesinde sempozyumumuza katıldı. Aynı zamanda onu değerlendirme kuruluna yazarken, bir şeyi de hedefledik. Kendimiz görüyoruz, geziyoruz, farklı yaklaşımlarda bulunuyoruz ama dışarıdan bir gözün "Türkiye'de sempozyumlar, tarihî yaklaşımlar acaba hangi aşamada?", "Biz burada ne yapıyoruz?" Bu nedenle, Bir Türk tarihçisi olarak Maria Hanım'ın değerlendirmeleri bizim için önemliydi. Şimdi kendisini dinleyeceğiz.

MARIA IVANICS

Sayın başkanım, değerli meslektaşlar, sevgili öğrenciler

Her şeyden önce sempozyumun organizatörlerine, Kocaeli Üniversitesi'ne ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesine teşekkür etmek istiyorum.

Gerçekten şahane bir sempozyum geçirdik. Benim için sanırım diğer meslektaşlarım için de çok verimli bir sempozyum oldu. Bu sempozyumda büyük bir devlet adamı olan Çoban Mustafa Paşa'yı andık. Onun hayatı Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş devrine ait bir kariyerdir. 16. yüzyıl devlet adamlarının çoğu gibi O da Bosna'dan devşirildi diye tüm sunumlarda bunu duyabilirdik. Ancak şurada şüpheli bir nokta var. Çoban Mustafa Paşa babasının adı Abdulkerim, dedesinin adı Abdulmu'ıd olunca ailesi hiç olmazsa iki nesilden itibaren Müslüman olmalıydı. Benim bildiğim kadarıyla ve yeniçeri kanunlarına göre de Müslüman bir çocuk devşirilmez. Bunun için, bu konu üzerine ilerde daha fazla tetkikler yapılması düşünüyorum. Tabii istisnalar var. Çoban Mustafa Paşa istisna olursa bunu açıkça söylemeliyiz. Ama inşaallah tetkikler bize takdim edecekler.

Nasıl olursa olsun Çoban Mustafa Paşa yeniçeri ocağına alınmış, Kapıcıbaşı mevkine yükselmiş, sonra vezir rütbesine çıkmış. Çaldıran Savaşı'nda Selim Han yanında veziriazam Hersekli Ahmet Paşa ile Çoban Mustafa Paşa da bulunuyordu. Rumeli Beylerbeyi rütbesinden Yavuz Sultan Selim tarafından üçüncü vezirliğe getirildi. Bu kariyerinin en yüksek noktası olarak sultanın kızlarından Hanım Sultan ile evlenip "Damat" lakabını kazanmış.

Osmanlı tarihçileri Osmanlı hanedanının en büyük sayılan muharebelerini şöyle sıralıyorlar:

1. Kosova Muharebesi
2. Çaldıran Muharebesi
3. Mohaç Meydan Muharebesi
4. Haçova Muharebesi

Çoban Mustafa Paşa bu en önemli dört seferin ikisinde Çaldıran'da ve Mohaç'da mevcut bulundu. Bu sıraya daha iki önemli Osmanlı seferini de eklemek lazım. 1521 yılında Belgrat Seferi'ne katılıp Hisar'a Tuna tarafından saldırı yapan kuvvetlere komutan olmuş. Gelecek yıl onu Rodos Seferi'nde Serdariyye olarak görüyoruz. Ancak, kuşatmanın sonuna varmadan

Mısır Valiliği'ne atandı. Mısır'da Çerkez beylerinin başlattığı isyanı bastırdıktan sonra İstanbul'a döndü. Nisan 1529 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Bazı kaynaklara göre 1529'da Viyana Seferi'ne gitmek üzereyken ölmüştür. Demek ki Çoban Mustafa Paşa biz Macarlar için bizi yakından merak eden tarihimizi etkilenen kişiydi.

Bu sempozyumda ben şunu öğrendim. Gelecekte, onun şahsiyetini, onun faaliyetini daha ayrıntılı olarak tetkik etmemiz gerekir. Aynı zamanda Çoban Mustafa Paşa ne kadar yüksek mevkiye yükselirse vatanı olan Balkan'ı da unutmayan bir devlet adamıydı. Onun ismini muhafaza eden eserleri yaptırdı. Svilengrad'da yaptırdığı 12 gözlü köprüsü üzerinden geçen Derenschvum, Busbeke gibi Habsburg elçilerinin hayranlığını çekti. Köprüyü muhteşem olarak nitelediler. Çirmen'deki Karaağaç Köyü bile Aladeresi mezarının gelirleri köprü'nün bakımına tahsis edilmişti. Silistre'de, Pravadi'da, Edirne'de hamamlar yaptırmış. Eskişehir'de Kurşunlu Camii, Edirne'de bir han yaptırdığı bilinmektedir. Cemiyetin kalkınması için Çoban Mustafa Paşa tarafından kurulmuş ve camiler yanına yerleştirilmiş sıbyan okulları da onun geniş görüşlülüğünü gösteriyor ve bugünkü insanın ona karşı hürmet duygusunu uyandırıyor.

Son olarak gelecekte de birkaç söz söylemek istiyorum. Tavsiyede bulunmak istiyorum. Başkanımız anlattığı gibi bugüne kadar düzenlenen sempozyumlarda Akça Koca, Kara Mürsel, Gazi Süleyman Paşa ele alınıp incelenmişti. Ancak, hepsinin üzerindeki kişi olan Osmanlı sultanı en az itibarıyla eksiktir. Bir sonraki sempozyumun mutlaka yapılmasına ve mümkünse Orhan Gazi'ye ithaf edilmesi kanımca yararlı olacaktır. Teşekkür ederim.

KEMALETTİN KUZUCU

Kıymetli hazirun, sevgili gençler

Sempozyum başlığı her ne kadar Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü olsa da genel olarak baktığımızda; dinlediğimiz ve gördüğümüz kadarıyla ilk çağdan günümüze kadar çeşitli konularda Kocaeli'nin tarihine, sorunlarına, ileriye dönük planlanacak şeyleri ele alan bildiriler dinledik. Şüphesiz ilkçağlar önemli, İstanbul'da Marmaray Projesi yapılırken biliyorsunuz, Yenikapı kazılarında bazı arkaik eserler ortaya çıktı ve bunlar İstanbul'un tarihini 8.500 yıl geriye götürdü. İzmit-Kocaeli, İstanbul'un hemen yanı başında bulunduğu göre ve bir deniz bölgesi de olduğuna göre İzmit'in ilkçağ tarihi içinde yapılacak çok çalışma var anlamına geliyor. Eskiçağcı araştırmacılar için hayli veri bulunmaktadır. Bunu da bir temenni olarak dile getirmiş olayım.

Çok kapsamlı bildiriler vardı. Kadim dostum Haluk Bey ilk sempozyumdan beri bizi bu işte gedikli hale getirdiği için çalışmalarına da yakından tanıklık ediyorum. İlk sempozyum bitişinde ikinci sempozyumun yapılıp yapılmayacağı belli değildi ama sizlere de verilen kitaplarda gördüğünüz üzere sempozyum bildirileri giderek kalınlaşıyor. Dördüncüsü de çok başarılı bir şekilde yapıldı. Beşincisinin, altıncısının yapılacağından hiç şüphe yoktur. Ona az sonra değineceğim. Şöyle genel olarak bildirilere baktığımızda, tabii yerel tarih çalışmalarının ve şehir tarihinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkıyor. İzmit-Kocaeli bu bakımdan benim bildiğim bir ilki gerçekleştirdi. 4 sempozyumluk bir program yapan başka bir şehir yok. Keşke bunu Edirne, Bursa da yapabilseydi. Aynı zamanda bunun da bir mesaj olmasını diliyorum. Hatta bugün ülkemiz sınırları dışında kalan yerler içinde mesela Belgrad, Selanik gibi bölgeler için bu tür sempozyumlar Türkiye'de seri halinde yapılabilir. Bu da ikinci temennimiz olsun.

Yerel tarih çalışmaları, biyografi konulu bildiriler vardı. Mesela bir bildiride, bir kişinin kitabı tanıtıldı. Kitap aslında bir fıkıh kitabı, dinî kitap, ama Kocaeli ile bağlantısı neydi? Yazarının Kocaelili İzmitle olmasıydı. Tabi bildiri hazırlayan akademisyen bunu hazırlarken yazarın hayatından, ailevi durumundan, kökeninden, eğitim durumundan, mesleğinden bahsetti. Bütün bunlar aynı zamanda dönemin eğitim sistemi, sosyal hayatı hakkında vs. bilgiler veriyordu. Bu açıdan değerli. Bu fıkıh kitabı, halk İslamı ile yüksek İslam arasındaki farkı ortaya koyan bir eser olması açısından da kıymetlidir. Dönemin dinî anlayışı, dinin yaşanışı hakkında güzel bilgiler içeriyordu. Hemen hemen hepsi güzeldi ama benim dikkatimi çeken sorgulayıcı bildirilerde vardı. Feridun Emecen hocamız açılış oturumunda Çoban Mustafa Paşa'ya dikkat çekti. Şu ana kadar bilinen bilgilerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etti. Bir kere Çoban unvanının sonradan kendisine verildiğini dönemin kaynaklarında çoban unvanının olmadığını sonradan böyle bir yakıştırma yapıldığını ifade etti. Feridun hocam her zaman yaptığı gibi yine tarihi tenkit, metodoloji konusunda güzel bir ders verdi. Bizler de bunu inşallah alırız. Bir başka bildiride Çoban Mustafa'nın eşinin, Yavuz Sultan Selim'in hangi kızı olduğunu sorgulanmıştır. Bunlar, bilinen yanlışları düzeltmeye yönelik çalışmalardı. İlk Osmanlı döneminden son dönemine kadar ve Cumhuriyet dönemine kadar bildiriler dinledik. Mesela I. Dünya Savaşı sırasında çok kötü bir sınav vermiş olan Enver Paşa'nın İzmir'deki yatırımlarını dinledik. 1916 yılında İzmir'e bir araba fabrikası kazandırdığını öğrendik. Bu bildiri bize, tarihî şahsiyetlerin sadece başarısızlıklarıyla değil de dengeli bir şekilde her açıdan değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatıyordu. Daha çok bildiri vardı aynı şekilde; İttihatçıların millî iktisat programı dâhilinde yürüttükleri tarım politikaları, bataklıkları kurutma çalışmaları, ahaliyi ziraat konusunda bilinçlendirmeye yönelik konferanslar düzenlenmesi gibi konularda bildiriler vardı. Yine Kocaeli önemli bir merkez ve nüfusunun dönem dönem değişmesine rağmen %30'unun gayrimüslim olduğu bir belde ve burada Müslüman gayrimüslim ilişkilerinin nasıl yürüdüğü devletin bu ilişkilere nasıl baktığı hakkında da bildiriler vardı.

Kısaca özetlemek gerekirse; Osmanlı Devleti taşra politikasını belirlerken, taşradan gelen talepleri şikâyetleri dikkate almıştır. Taşra da bu talep ve şikâyetlerle merkezi bir yandan haberdar olmuş bir yandan da merkezin politikalarında belirleyici olmuştur. Bu açıdan sunulan bildirilerde biz sadece Kocaeli tarihi değil aynı zamanda Osmanlı devlet aygıtının nasıl işlediğini de görmüş oluyoruz. Netice itibarıyla güzel bir külliyat meydana gelmiştir. Şu anda 4 ciltlik. Önümüzdeki yıllarda bunun devamı geleceğine inanıyorum ve Maria Hanım'a katılıyorum. Kara Mürsel Alp'in, Akça Koca'nın ve Süleyman Paşa'nın amirleri pozisyonundaki Orhan Gazî'nin sempozyum başlığı olması acizane benim de takdir ettiğim bir husus. Lafı fazla uzatmadan buradan birkaç kişiye teşekkür etmek istiyorum. Bazılarının hakları kalmasın diye herkesi anamayacağım ama Haluk Selvi dostumu, Muhammed Bilal Çelik dostumu ve Belediye'den de Resul Narin beyefendiyi başta anmak istiyorum. Onun dışında belediyenin kendisi, Belediye Başkanımız, Kültür Müdürümüz, diğer şehir bürokrasisinde çalışan dostlarımızın hepsi 4 yıldır kahrımızı çekiyorlar, bizim için güzel bir ortam hazırlıyorlar. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Salonlarda bizlere hizmet eden oturma düzenini oluşturan başka konularda yardımcı olan arkadaşlarımız ve öğrenciler. Tabi öğrenciler olmasa bu sempozyumun hiçbir anlamı olmayacaktı. Burada dikkatimizi çeken bir husus öğrenciler büyük katılım gösteriyorlar ve ahalden de Kocaeli halkından da Kocaeli sempozyumlarına büyük bir destek oluyor ben şükran duyuyorum, hem öğrencilerimize hem halkımıza. Son olarak tabi ki katılımcılar büyük fedakârlıklarla buraya geldiler, hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bir dahaki sempozyumda buluşmak üzere diyorum.

İBRAHİM ŞİRİN

Sayın hazurun ve kıymetli öğrenciler,

Ben de genel bir değerlendirme yapacağım. Hocamın söylediği gibi burası bir okul, biz de bu okulun ilk lisansüstü öğrencilerimize burada ayrı bir oturum açarak onlara bir konuşma fırsatı verdik. Oldukça başarılı geçtiğini düşünüyorum. Arkadaşlar bu sınavı bence başarılı bir şekilde verdiler. Bu anlamda da Kocaeli şehri tarih yazımında umut verici bir durum söz konusu, belki 10 yıl öncesinde tarih bölümü kurulduğunda bu tür durumlar söz konusu değildi. Yeni yeni yüksek lisans öğrencilerimiz var. Şehrin büyüklerine yüksek lisans öğrencilerimizin bir kısmını şehir tarihine yönlendireceğiz diye söz vermiştik. O sözü bugün tuttuk. Burada belki bir duyuru yapmak lazım bizi şevklendirdiği KYÖD ile birlikte mayıs ayında "Lisansüstü Öğrenciler şehrin Tarihini Konuşuyor" başlıklı bir yüksek lisans ve doktora öğrencileri bir sempozyum yapacaklar. Buradan bunu duyuruyorum ve bu kalabalığı orada da bekliyorum.

Kocaeli şehir tarihi çalışmalarına amatörlerin buraya önemli bir katkısı olduğunu görüyoruz. Amatörlerden gittikçe akademisyenlere doğru evrilen bir şehir tarihi yazımı var. Ve burada 4 yıl önce başlayan sempozyumların da çok önemli bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Pek çok araştırmacı bu sempozyumlar vesilesiyle arşivleri altını üstüne geçirdi. Yani arşivde şimdi Kocaeli ile ilgili pek çok şey ortaya çıktı. Bir kere arşiv ayağında sanırım 4 sempozyumunun metinlerine bakıldığında belki bir iki istisna her şeye bakıldığını görüyoruz. Bu anlamda yeni bir kavram akademik dünyaya katmak lazım. Mahalle baskısı yerine sempozyum baskısı diye bir kavram geliştirmek lazım. Böyle bir sempozyum baskısı hissedip arşivde ya da başka Kocaeli ile ilgili ne var ne yok bir anlamda taranıyor. Bu şehir tarihi yazımı açısından bence son derece önemli ve çok önemsenmesi gereken bir durum. Akademik çalışmalara genel olarak baktığımızda aslında üç aşamalı olduğunu görürsünüz: bir tanesi biraz önce bahsettim yepyeni bir şey bulursunuz, yepyeni bir bulguyu bu şehir olabilir başka bir mevzu olabilir bunu paylaşmak istersiniz. Bu yeni bir durumdur ve arzu edilen de budur aslında yeni bir şeyleri ortaya çıkarmak. Ya da mevcudu düzeltmektir. Yani mevcutla ilgili bir sıkıntı vardır o mevcutla ilgili durumu düzeltirsiniz. 3. durumda ne yeni bir şey bulabilirsiniz ne mevcudu düzeltebilirsiniz, mevcudu aynen devam ettirebilirsiniz. Biz aslında bu ikisini daha çok tercih ederek bu çalışmalarını yürütmeye çalıştık ki bu son sempozyumda 300'e yakın bildiri vardı ve biz bunun neredeyse %60'ını elemek durumunda kaldık. Daha nitelikli şehir tarihi çalışmalarını arzu ediyoruz. Ben daha çok bu sempozyumda gözlemci olarak son dönemle ilgili yapılan çalışmalara ağırlıklı olarak ilgilenmeye çalıştım. Orada da 3 aşamalı bir tablo ortaya çıkıyor. Milli Mücadele ile ilgili yine çalışmalar bu sene vardı, ama 1. sempozyumdan 4. Sempozyuma geldiğimizde genelden özele doğru bir yaklaşım söz konusu yani genel büyük boyutta halledilmiş özele doğru mesela Kara Fatma ile ilgili burada bir bildiri vardı. Sapançalı İsmail Hakkı ile ilgili yine bir bildiri vardı. Yine Milli Mücadele ile ilgili Teşkilat-ı Mahsusa ile ilgili yine bildiriler vardı. Milli Mücadele meselesine daha devam edeceğimiz anlaşılıyor, yani daha özele doğru daha ayrıntılı bilgiye doğru daha devam edecek bundan sonraki sempozyumlarda. Bunu gözlemleyebiliyoruz.

İkinci konu; eğitim ile ilgiliydi. Oldukça fazla sayıda eğer bakarsanız bildiri özetlerine Halkevi ile ilgili çalışmaların yapıldığını ve burada da yine ulus inşa eğitimin İzmit bağlamında ele alındığını göreceğiz. Üçüncüsü ise; daha çok Demokrat Parti üzerinden İzmit'te sosyal hayat ile ilgili ve siyasal hayat ile ilgiliydi. Demokrat Parti üzerinden burada birkaç tane bildiri dinledik. 62'ler sonrası yine İzmit'in siyasal hayatı ile ilgili bildiriler bu sempozyumumuzda

vardı. 1. 2. ve 3. sempozyumlara baktığımızda daha çok tarih ağırlıklı olduğunu görürsünüz. Biz bu sempozyumda biraz daha kültür ağırlıklı olmasını istedik ve geri dönüşler oldu. Bu aralar pek çok alanda olduğu gibi bizim alanda da gastronomi önemli. Izmit'in yemeklerine yönelik bildirimler vardı. Bizde onları zevkle dinledik, oldukça da verimliydi. Halk bilimi ile ilgili yine bu sempozyumumuzda bildirimler var. Eğer başından sonuna gelen varsa ya da bizim bildiri kitaplarımızı incelemişlerse tarihten iletişime, halk bilimine özellikle İlahiyat Fakültesi'nin kurulmasıyla birlikte onların da bize katkı vermesiyle özellikle iki sempozyumdur İlahiyat Fakültesi'nden de değerli hocalarımızın katkısıyla ilahiyat, mimarlık, denizcilik, sanat tarihi gibi alanının oldukça genişlediğini ve bu alanda da bize önemli katkılar sunan bildirimler dinledik. Bu anlamda da tarihten kültüre doğru daha geniş bir spektrumda sempozyumun ilerlediğini görüyoruz.

Her sempozyumda bir konu, tema üzerinden gittik. Burada da Çoban Mustafa Paşa vardı. Belki de çok az bilinen bir isme üç gün boyunca Çoban Mustafa Paşa bölümünde bildirimler dinledik. Pek çok sorularımıza cevap bulduk. Yeni sorular sorduk sormaya devam ediyoruz. Yani bu alanda da çalışmaların devam edeceği anlaşılıyor. Sempozyumlar her hangi bir konuda nokta koymazlar. Yeni sorular açarlar. Bu anlamda bu sempozyumda pek çok yeni çalışmaların yapılmasına katkı sağlayacak bir niteliktedir diyorum. İyinin düşmanı daha iyidir, biz bundan sonraki sempozyumlarda daha iyi daha nitelikli çalışmalarla şehre ve şehir tarihine ilgi duyanlara katkı sunmaya devam edeceğiz.

Teşekkür ediyorum.